

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

"בשיפוע ההר" ולא בפסגתו?

כנראה משום שפסגת ההר היתה בהכרח מחוץ לחומה, שהרי עבודת הפרה האדומה היתה נעשית מחוץ לעיר אל מול השער המזרחי של ההיכל. אילו תגיע חומת העיר עד פיסגת ההר, יהיה השטח שמזרחה לעיר מעבר להר הזיתים, ולא יוכל הכהן להיות מול פני ההיכל. לכן הוכרח רש"י לפרש שגם הביצע הגבוהה היה בשיפוע ההר ולא בפסגתו.

מוסר | סגולה לפרנסה! הלהיט הגדול...

בדף שלנו מבואר שהיו לירושלים שלוש חומות, החומה הפנימית - המקורית, החומה השנייה - שהרחיבו אותה עפ"י אורים ותומים ויש לה קדושת ירושלים, החומה השלישית - שהוסיפו עולי גולה ולא קידשוה בקדושת ירושלים.

עמי הארצות היו "נוהגים" מתוך בורות שני מנהגים סותרים: את הקדשים הקלים הם היו אוכלים גם בתוך החומה השלישית, החיצונית. הם סירבו לקבל את ההנחה שיש חילוק בין החומות... מה לי חומה זו ומה לי חומה זו... אבל את המעשר השני הם החמירו לקיצוניות השנייה: הם סירבו לאכול אפילו בתוך החומה השנייה, הם הקפידו לאכול רק בתוך החומה המקורית.

מדוע? מה הביא אותם פתאום להחמיר כל כך?

אומר רש"י: יש לפרש דעמי הארץ המפרישין מעשרות היו זריזים לעשות בו מצוה מן המובחר לפי שהיו שומעין דרשה עשר בשביל שתתעשר... לכך היו נכנסין עד תוך חומת ירושלים הפנימית לקיים "לפני ה' אלקיך". אבל בקדשים - לא היו מטריחין עצמן ואוכלים אותם לפנים מחומה חיצונית כשאינן מוצאים אכסניא בפנים, וכשהיו אומרים להם זו קדושה וזו אינה קדושה לא היו שומעין לנו לפי שאומרים זו חומה וזו חומה מה לי תחתונה מה לי עליונה..."

רש"י מתאר כאן תופעה קצת מוכרת: כאשר מדובר על איסורים חמורים של אכילת קדשים מחוץ לירושלים, לא התרגשו עמי הארץ, הם החליטו שהרבנים מחמירים יותר

ביטחון | ה' סביב לעמו!

בגמרא שלנו מבואר שמלכתחילה היה לירושלים "מקום תורפה", מקום קל לכיבוש. הר הזיתים התנשא מעליה, ובקלות אפשר היה להגיע מפסגתו ולשעוט אל עבר העיר. לכן, בהמשך הדורות הרחיבו את העיר גם לחלק העליון של הר הזיתים.

צריך להבין, מדוע מלכתחילה בנה דוד המלך את העיר בצורה כזו שההרים שסביבה מאפשרים לכבוש אותה? מדוע הוא השאיר את העיר חשופה לאוייבים?

חושבני שלזה מתכוון דוד המלך בפרק קכ"ה: שיר המעלות הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט לעולם ישב: ירושלם הרים סביב לה וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם:

הר ציון לא ימוט, לעולם ישב, למרות ש"ירושלים הרים סביב לה". מדוע? משום ש"ה' סביב לעמו מעתה ועד עולם". איננו בוטחים בחומות בצורות אלא

ב"אני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב". לכן איננו חוששים מכך ש"הרים סביב לה" ומשם עלולים לבוא הרשעים ויקיימו "סבונני גם סבונני". "הבוטחים בה" לומדים לקח מ"הר ציון לא ימוט" בזכות בטחונו בה' שהוא "סביב לעמו". ובזכות זה "לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים וגו'", הצדיקים הבוטחים בה' לעולם לא יבושו כי בו בטחו ועל חסדו הגדול באמת ובתמים נשענו.

דקדוק | "בשיפוע ההר היו"

רש"י כותב ששני הביציעין היו "בשיפוע ההר" אחת למעלה בגבהו ואחת בשיפולו. מדוע נקט רש"י שגם הגבוה היה

ה"המראה", אך אוי... כאשר בית הכנסת ימריא – אתם תישארו למטה... כי אין לו תחתית..."

תוך כמה ימים היה בית הכנסת בראדן מרוצף לעילא ולעילא...

כל עוד זה היה "חובה" או "מצוה" – הם התעצלו, אבל כשזה נוגע "להם" – הם לא יסכימו להישאר מאחור כאשר כל עם ישראל חוזר לארצנו...

זאת כוחה של "דרשה" שהניעה את עמי הארצות להדר יותר מן הנצרך באכילת מעשר לפני ה'.

חזקו | תזכור שאתה טוב מאד!

רש"י כותב עוד סיבה מדוע עמי הארצות היו מקפידים כל כך על קיום אכילת מעשר שני לפני ה', כי "היו צריכים להתוודות עשיתי ככל אשר ציוויתני".

הם חשבו על המעמד בו הם יתוודו "עשיתי ככל אשר ציוויתני". הידיעה שהם צריכים להתוודות "עשיתי ככל אשר ציוויתני" גרמה להם **להתאים את עצמם לאמירה הזאת** באופן המוחלט ביותר!

זקני החכם **רבי דוד בונם סומפולינסקי זצ"ל** היה מאד מתפעל מעניין זה: אנו חושבים שאם אדם מספר על עצמו דברים רעים, ויודע כמה רע ומר גורל עונשו, זה מרחיק אותו מלעשות עוד רע. אבל התורה מלמדת אותנו שיש כוח מיוחד למי שמתכנן לעמוד לפני ה' ולספר **כמה הוא טוב**, ולקבל ממנו שפע של ברכה "עשר בשביל שתתעשר", זה ממלא אותו בזריזות וחשק להגיע אל המעמד הנכסף הזה.

סיפר לי בנו חביבו, יבלחט"א, דודי ומעודדי, **הגאון רבי מרדכי סומפולינסקי שליט"א** מראשי ישיבת "אור אלחנן", שזקני זצ"ל היה אומר לו בהתרגשות: **תגיד לבחורים בשיבה הקדושה שיספרו לקב"ה כמה הם טובים**, כמה הם לומדים בשקידה ובמרץ, איך הם מתפללים בכוונה, איך הם נזהרים בכבוד הבריות – זה הדבר שישפיע עליהם לעמוד בזה, להיות ראויים לומר דברים כאלו לפני ה'.

זה אל"ף ב"ת בחינוך – נתינת אמון בחניך גורמת לו להתאים עצמו לאמון שנותנים בו. פרסמתי פעם מאמר של **רבינו המשגיח הרב וולבה נ"ע** (שנכתב ע"י דו"ר רבי חיים אהרן שקלאר זצ"ל, וזכיתי לפרסמו בקונטרס "אז אמר שלמה") על זה שהקב"ה **"האמין בעולם ובראו"**. הוא מסביר את דברי הספרי "אל אמונה – שהאמין בעולם ובראו, ואין עוול – שלא ברא בני אדם להיות רשעים אלא להיות צדיקים" הקב"ה מאמין בנו שנצליח להיות צדיקים. הוא לא היה בורא אותנו אם הוא לא היה מאמין בנו.

מדי... הרי זו ירושלים לגמרי!... קוראים בה מגילה בט"ו... משתתפים בה בבחירות למועצת העיר... מה לי תחתונה ומה לי עליונה...

אבל, כאשר הדבר נוגע ל"סגולה לפרנסה" – שהם שמעו את הדרשן דורש "עשר בשביל שתתעשר" – אז הם נהפכים למחמירים יותר גדולים מהחכמים. הם רוצים את ההידור שבהידור. לא מוכנים לסכן את הסגולה לעשירות...

מהדף ליומי | צדקה בערב שבועות – מצוות עשה או סגולה?

אנו מתקרבים לערב שבועות. כל שנה אני עומד אז מול לוח המודעות ומתבייש. קופות הצדקה יוצאים בקמפיין של "סגולת רבינו חיים פלאג'י" לתרום צדקה בערב חג השבועות. למה זה מבייש אותי? כי באותו יום בדיוק, ערב חג השבועות, יש **מצוות עשה מן התורה** לתת צדקה לעניים, תפתחו פרשת ראה: "שבעה שבועות תספר לך... ועשית חג שבועות... ושמת אתה ובנך ובתך... והגר והיתום והאלמנה..."

אין כאן תלונה על גבאי הצדקה היקרים ח"ו. הם "מכירים את נפש העם" ויודעים שאנחנו יותר נרגשים מסגולה מאשר ממצוות עשה מן התורה! אז במקום לתלות מודעות "חוב דאורייתא" הם נאלצים לכתוב "סגולת רבינו חיים פלאג'י", זה מביא תוצאות יותר גדולות לעניים. ממש כפי שמתאר כאן רש"י את עמי הארצות ששמעו בבית הכנסת "עשר בשביל שתתעשר" וזה 'תפס' אותם יותר מהאיסורים הכי חמורים.

מעשה | מה גרם לאנשי ראדן לרצף את בית הכנסת?

מספרים שבית הכנסת בראדן לא היה מרוצף במרצפות. החפץ חיים מאד כאב את זה, הרי בבתים המכובדים ישנן מרצפות, ואיך יתכן שבית ה' יהיה נראה כמו בתי האביונים שלא היו מרוצפים?! הוא היה מעורר ומזהיר על גודל החומרא של מורא מקדש ועל השכר העצום למי שמכבד את מקדש מעט, אך, ללא הועיל...

פעם אחת נקלע "מגיד" אחד לראדן. החפץ חיים פנה אליו בבקשת "עזרה", האם יוכל להשפיע על אנשי העיירה לרצף את בית הכנסת. המגיד לקח על עצמו את המשימה הקדושה. הוא נעמד לדרוש בבית הכנסת ובתוך הדברים אמר כך: "ידוע שכאשר תגיע שעת קיבוץ גלויות, יתאספו כל בני ישראל בכל מושבותיהם בבתי הכנסיות, ובתי הכנסיות יתרומו ויכזיפו תעופינה אל ארץ הקודש. והנה, גם אתם בני ראדן בוודאי תתאספו בבית הכנסת ותמתינו לשעת

תעלומה | מדוע "וידוי מעשרות" נקרא "וידוי"?

בזה ביאר זקני צ"ל תעלומה גדולה: חז"ל קוראים לאמירת "ביערת הקודש": "וידוי מעשרות", וצריך להבין איך שיך כאן לשון וידוי, הרי הוא איננו מודה על חטאים או חסרונות אלא מפרט את שבחיו "לא אכלתי באוני ממנו... לא עברתי ממצוותיך... עשיתי ככל אשר ציוותני". וכן תמה במנחת חינוך מצוה תרז "כיון שהכל עשה יפה בעתו למה יתוודה והלא לא חטא כלל ולמה נקרא וידוי מעשר".

אך כשמעיינים בראשונים, מבינים את הפירוש הפשוט של עניין זה. הרשב"ם כתב "ואמרת לפני ה' אלקיך – **כך ציוה הקב"ה כדי שלא יאמר אדם לעבד מעשרותיו לשקר לפני הקב"ה**". וכן כתב החינוך "שנעיד על עצמנו בפניו בבית הקדוש שלא שקרנו בהם ולא עכבנו דבר מהם, וכל כך **כדי שזוהר מאד בעיניו**".

הוא אומר: אמירת הפרשה נקראת "וידוי" מפני שהיא מונעת את החטא, כמו "וידוי" שתכליתו לפרוש מן החטא.

מה ביאור המילה "הודאה"? הכרה בחיוב שלי. אני מכיר בכך שאני חייב לך ממון, "הודאת בעל דין". או: אני מכיר בכך שאני חייב לך על טובותיך "מודה אני לפניך". או: אני מכיר בכך שאני חייב לך על שחטאתי לפניך "והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל".

עצם ההכרה בחיוב שלי אל הזולת, כבר משמשת תחילת תשלום החיוב. יותר ממה שאני צריך את התשלום, אני צריך את ההכרה שאתה מודה שאתה חייב לי את התשלום, שהרי אם אתה מכיר בכך – אתה כבר בדרך לשם. **האפשרות של בני אדם להימנע מלשלם את חובותיהם – היא ע"י הכחשה והתעלמות מן החוב.**

באותה מידה – כאשר אני מתוודה מדי שנה שאני מקיים את כל מצוות המעשר בשלימות – זה מחייב אותי. כי בזה אני מכיר בכך שאני טוב – וכאדם טוב, אינני יכול לחטוא. **האפשרות של בני אדם לחטוא למרות טוב ליבם – ע"י הכחשה והתעלמות מטוב ליבם ומעלותיהם.** מי שיזכור שהוא טוב מאד – לא יוכל להתנהג באופן שסותר את טובו ומעלתו.

עד כאן מדבר זקני האהוב צ"ל, שהיה אומר דברים אלו בהתרגשות ובעיניים דומעות.

יש להוסיף שדבר דומה ראינו בדפים הקודמים (ראה "טעימות" דף ט) שאדם שחטא בשגגה בלא ידיעה בתחילה ובסוף מתכפר בכל שעיר רגלים (ולרבי יהודה גם בכל ראש חודש), אבל אדם שחטא בלא ידיעה בתחילה אך לבסוף נודע לו חטאו – כבר אינו מתכפר אלא באמצעות כוחו של יום הכיפורים ובצירוף השעיר החיצון.

לא התווספה כאן שום תוספת על החטא, אבל השפעת החטא חמורה יותר: הוא כבר יודע שהוא חטא. עצם הידיעה שאני נכשל – מחזקת את השפעת הכישלון. כי המחשבה שאינו צדיק – גורמת לו להתאים את עצמו למצבו. ואילו האמירה לפני ה' "עשיתי כל אשר ציוותני" גורמת לו להתאים את עצמו למעמד שבו הוא מציג את עצמו.

למדת | העיר העליונה קדושה כירושלים אך איננה לפני ה'

בקריית ספר (הלכות בית הבחירה ז) כתב דבר מחודש, שערי חומה ראויות לאכילת קדשים קלים, כי גם הן קדושות בקדושת מחנה ישראל. אלא שמבחינה "טכנית" אי אפשר לאכול שם קדשים קלים, כי הם קרבים בירושלים וכאשר יצאו מחומת העיר ייפסלו ב"יוצא".

לעומת זאת, ממשיך הקרית ספר, אכילת מעשר שני צריכה להיות "לפני ה'" ולכן גם אם ערים המוקפות חומה קדושות כירושלים, מכל מקום אין מתקיים בהם "לפני ה'" אלא בירושלים ששם המקדש.

[והנה רש"י בסוגייתנו כתב שלא נודע לו מהי הדרך לקדש את ערי החומה. אבל בערכין כתב רש"י שהיו מקדשים אותן באותה דרך שבה קידשו את ירושלים. זה מחזק את שיטת הקרית ספר הנ"ל שמבחינת קדושת המקום שווה "עיר חומה" ל"ירושלים", אלא שבירושלים יש מעלה נוספת שהיא "לפני ה'"].

ראיתי מאמר של הרמ"צ נריה צ"ל שביאר לפי דברי הקרית ספר הנ"ל את טענתם של עמי הארצות: הם סברו שבשביל קדושת עיר חומה אין צורך בתנאי הקידוש כמו בירושלים ובעזרה, ולכן העיר החיצונית שבמעלה הר הזיתים יש לה דין "עיר חומה" אבל אין לה דין "לפני ה'". לכן, אפשר לאכול בה קדשים קלים, שהרי אין כאן חשש "יוצא", שהרי העיר העליונה צמודה לעיר התחתונה ללא שום הפסק, אבל מעשר שני אי אפשר לאכול בה כיון שלא נתקדשה בקדושת ירושלים ואיננה "לפני ה'". והדברים נפלאים.

מהדף לפרשה | מקריבין אע"פ שאין בית – האם זו חובה או רשות?

בדף שלנו אנו לומדים ש"מקריבים אע"פ שאין בית". והנה, בספר החינוך (מצוה תמ) כתב דאף שבזמן הזה אפשר להקריב קרבנות צבור מכל מקום "אין הכוונה לומר שיהיה עלינו חיוב להקריב קרבן בבית המקדש עכשיו שהוא חרב, זה דבר ברור הוא", ונלאו האחרונים למצוא טעם לדבריו, דאם יכולים אנו להקריב הקרבנות למה אינו חובה עלינו להקריב,

כמו שעשה עזרא עוד לפני בניית הבית השני.

ונראה להביא מקור לדבריו מדברי אונקלוס בפרשתנו, **פרשת בחוקותי**, על הפסוק "והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם", שתרגם "ולא אקבל ברעוא קרבן כנשתכון", קרבן קהלכם, והיינו קרבנות ציבור שלכם. ובפשטות אינו מובן למה הוסיף אונקלוס זה, וכי דוקא קרבנות ציבור בכלל הגזירה ולא קרבנות היחיד, אתמהא. והיה לו לתרגם "קרבנכון" – הקרבנות שלכם, בלא חלוקה בין ציבור ליחיד. ועיין מעט צרי שם.

[ואמאמו"ר הגאון שליט"א אמר בזה עפ"י דברי הגמרא במגילה לא,ב שבקללות שבתורת כהנים אינו פוסק משום דהם בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן, משא"כ במשנה תורה דבלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן. ויש לומר שמה שהם בלשון רבים אין הכוונה שיש קללה על כל יחיד ויחיד שבתוך הציבור, אלא שאלו הם קללות על "כללות הציבור", ולכן פירש אונקלוס דמיירי בקרבנות צבור ולא בקרבן של כל יחיד ויחיד].

ואפשר דהוקשה לאונקלוס דכיון ד'השימותי את מקדשיכם' הרי ממילא לא שייך ביה קרבנות, וא"כ מהו 'ולא אריח בריח ניחוחכם', ומזה הוכיח דמיירי בקרבנות צבור דזה אפשר להקריב על המזבח אפי' בזמן הזה (כמו שדנו האחרונים לחדש הקרבנות, עי' בנין ציון סי' א) משא"כ קרבנות יחיד שלא שייך בזמן הזה כיון שטומאתם לא הותרה בצבור, ולכן נקט אונקלוס 'ולא אקבל ברעוא קרבן כנשתכון' קרבן הצבור שתקריבו אחר שהשימותי את מקדשיכם. וא"כ נמצא שלדעת אונקלוס גילתה התורה שאין נחת רוח לפניו במה שיקריבו הקרבנות לאחר החורבן אף שמדינא כשרים הם, ולכן כתב החינוך דבודאי אינם חובה בזה"ז אף דכשרים הם.

שוב ראיתי מש"כ החזו"א מנחות סי' ל סק"ה "ואפשר דבזמן הגלות פקעה מצות תמידין ולא מחמת אינם, אלא זו בכלל גזירת הגלות וכדכתיב **ולא אריח בריח ניחוחכם**", הרי להדיא דס"ל למרן זללה"ה דהאי קרא קאי לקרבנות שלאחר החורבן, וא"כ מדוקדק היטב לשון אונקלוס, וכמוש"נ.

מעניין לדעת | **בזמן נס פורים – היו מזבח וקרבנות בהר המוריה!**

אנו למדים בדף שלנו ידיעה לא כ"כ מוכרת, בניית הבית השני נמשך 22 שנה (בעקבות ההתנכלויות של צרי יהודה ובני המן הרשע), אך המזבח נבנה כבר בתחילתם, בעליית הצדיקים והנביאים, והחלו להקריב בו קרבנות בתוך הקלעים שניתלו במקום חומת העזרה ואל מול ה"היכל" שהיה עשוי מקלעים...

מדברי רש"י במגילה משמע שהמזב הזה נמשך 22 שנה,

מאז עליית כורש עד גמר בניית המקדש בשנת שלוש למלכות דריווש בן אסתר המלכה.

זאת אומרת, שכל התרחשות נס פורים היתה בזמן שכבר היה מזבח בהר המוריה והיו מקריבים בו קרבנות!

כמה מרגש ללמוד במסכת מגילה שהקב"ה אומר "ושמתי כיסאי בעילם" – זו שושן הבירה. למרות שהסנהדרין וחכמי ישראל עלו לירושלים, וכבר החלו בעבודת הקרבנות, מכל מקום הקב"ה נישאר עם עמו שבעילם...

[אגב, מרדכי נמנה בכתובים עם העולים בעליית כורש, ולפתע אנו מוצאים אותו בשושן הבירה לפני אחשוורוש, מדוע הוא חזר בחזרה? יש אומרים שהגיע לשם בשביל להשפיע בחצר המלוכה שיהיה אפשר להמשיך לבנות את המקדש, כנגד קטרוגי שמשי בן המן. אבל לדעת הגר"א, אדרבה, העיר הבירה הגיעה לשושן בעקבות שהותו של מרדכי שם, "איש יהודי היה בשושן הבירה" – עוד לפני שהיא נעשית בירה. עיי"ש. ואם כן צריך לדעת לשם מה חזר מרדכי מארץ הקדוש ועבודת הקרבנות אל הארץ הטמאה? שמעתי מאחי **הגאון רבי אלימלך שליט"א** תשובה פשוטה ומרגשת: הוא חזר כי נולדה לו אחיינית יתומה מאב ואם, אסתר, הוא הרגיש חובה בנפשו לעזוב את בניין ציון והקמת המקדש ולקיים "מבשרך לא תתעלם" בגידול היתומה הרכה (שכנראה לא היה אפשר לטלטלה לארץ ישראל)].

העמקה | **"משום צניעותא" בתחילת בית שני דייקא**

הגמרא שלנו אומרת שלמרות שמקריבין בלא בית, מכל מקום העמידו קלעים במקום חומת העזרה וכותלי ההיכל "משום צניעותא". מדוע חששו כל כך ל"צניעותא" של העזרות והמקדש?

בשביל להבין זאת עלינו ללמוד את הגמרא ביומא נד, א: "אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן: ראו חבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה. מתיב רב חסדא: ולא יבואו לראות כבלע את הקדש, ואמר רב יהודה אמר רב: בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהם! אמר רב נחמן: משל לכלה, כל זמן שהיא בבית אביה [באירוסיה] - צנועה מבעלה ["אף ישראל במדבר עדיין לא היו גסין בשכינה"] כיון שבאתה לבית חמיה [בבית ראשון] - אינה צנועה מבעלה. מתיב רב חנא בר רב קטינא: מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וכו' [שמת כדי שלא יראה את ארון הברית הטמון במחילת המקדש, הרי שגם בזמן בית המקדש היה הארון צריך להיות צנוע]! - אמר ליה: נתגרשה קא אמרת?! ["האי מעשה בבית שני הוה, לאחר שנתגרשו וחזרו"] נתגרשה - חזרו לחיבתה הראשונה! ["לתחילת חיבתן, שאין גסין זה בזה"].

חידה | איך ירח וכוכבים משתחווים?...

עד שהגענו לדף שלנו, סברו רבים מאתנו ש"השתחוויה" פירושה כפיפות הגוף כלפי האדון, כמו שאנו עושים ב"מודים". ואם כן, בוודאי תמהתם לעצמכם איך יתכן ששמש וירח וכוכבים משתחווים ליוסף, הרי הם ככדורים עגולים ולא שייך בהם "התכופות".

[היה מקום לומר ש"על חלום לא שואלים שאלות".... אבל הרי יהושע טען לחמה שהיא חייבת לציית לו מפני שהיא השתחוותה לזקינו יוסף הצדיק... הרי שהיה שם משמעות אמיתית. עוד היה מקום לומר שזה גופא פתרונו של יעקב "הבוא נבוא", כשם שהחלום עצמו לא מציאותי, כי אי אפשר לכדור עגול להשתחוות, כך גם פתרונו מופקע מן המציאות: הרי אמך מתה ואיך יתכן שחלמת שהיא תשתחוה לך?...]

אבל אחרי שלומדים את הדף שלנו אנו מגלים ש"השתחוויה" איננה "התכופות" אלא "ירידה עד הארץ", עד שאפילו ידיו ורגליו שטוחות על הארץ. אם כן לא קשה מידי: השמש והירח והכוכבים השתחוו ליוסף בזה שהם ירדו משמי שמיים עד הארץ לעמוד לפניו.

והנה, בחלום הראשון מתאר יוסף היכן עמד בזמן החלום "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה", ואילו בחלום השני לא תיאר היכן הוא עמד בחלום, אבל להאמור זה מובן ממילא מעצם התיאור שהם "משתחווים" לו – שהם ירדו עד לארץ, שם עמד יוסף. וכפי שנלמד בדף הבא שבאוור "אינו בר השתחוויה" משום שכל מהות ההשתחוויה היא לרדת עד לארץ.

והנה יעקב אומר ליוסף "הבא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה", וצריך להבין: וכי מי אמר ליעקב שפתרון החלום הוא שהם יבואו אל יוסף להשתחוות לו, הרי יתכן שיוסף הוא זה שיבוא אליהם והם ישתחוו לו. הרי בחלום לא נזכר אלא שהכוכבים השתחוו, ולא מתואר מי הגיע למי.

אבל להאמור הדברים מתבארים יפה: הרי השמש והירח והכוכבים ירדו מרחקים עצום משמי שמיים עד הארץ התחתונה בשביל להשתחוות בזה אל יוסף, אם כן גם בפתרון "השמש והירח והכוכבים" יגיעו מארץ ישראל הגבוהה מכל הארצות, "שער השמיים" וירדו עד הארץ השפלה והנמוכה, מצרים, כדי להשתחוות ליוסף על הארץ...

קושיה | האם מצאנו השתחוויה לפני כריעה

המהרש"א במגילה כב,ב מביא את שאלת התוספות שם (וגם כאן) שמצאנו אפים בהשתחוויה, וכן ארצה בקידה וכו'. וכתב

הרי לנו שכשחזרו ישראל לבנות את הבית השני, אחר שנתגרשו בגלות בבל, הרגישו בושה גדולה מהקירבה של הקב"ה עמם, כמו כלה שזה עתה נתארסה ובושה מבעלה. אם כן, מובן היטב, שדוקא בתחילת בניין הבית – שאז היה עיקר ה"חזרו לחיבתה הראשונה", היו מקפידים מאד להצניע את העזרה והמקדש "משום צניעותא" כמבואר בגמרא שלנו.

ובאמת, מצאנו שיריעות המשכן היו מיועדות לצניעות, כמו שנאמר "וכפלת את היריעה השישית אל מול פני האוהל" ופירש רש"י "דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה".

תפילה | השתחווית מודים כנגד השכינה החוזרת לציון

הגמרא שלנו שכאשר השכינה חוזרת ויורדת על המקדש "וכל ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית" מיד "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב". מבואר שראיית הופעת ה' על המקדש מחייבת השתחוויה והודאה.

וכן אנו מוצאים בחנוכת המשכן שכאשר ירדה אש על המשכן "וירא כל העם וירדו ויפלו על פניהם", ותרגם אונקלוס 'וירדו' = "ושבחו", ובת"כ"ע: "ואודו". הרי שראיית ירידת השכינה מחייבת השתחוויה ונתינת שבח והודאה.

מעניין לדעת, שגם **אנו מקיימים מצוה זו בכל יום!** בברכת "המחזיר שכינתו לציון" אנו רואים בעיני רוחנו את השכינה חוזרת למקדש, ומיד אנו כורעים על פנינו ואומרים "מודים אנחנו לך וגו'".

כך הראני מו"ר הגר"ד בעלסקי שליט"א בספר **הכוזרי** מאמר ג בתוך תיאורו את סדר תפילת שמו"ע "...ואחר כך יתפלל על קיבול התפלות בשומע תפלה. ויתפלל סמוך לה להראות השכינה עין בעין כאשר היתה לנביאים ולחסידים וליוצאי מצרים, באמרו "ותחזינה עינינו בשובך לציון" ויחתום "המחזיר שכינתו לציון", **ויחשוב בלבו שהשכינה נצבת נגדו וישתחוה לנכחה, כאשר היו ישראל משתחווים בראותם השכינה, ויכרע כריעות מודים בברכת הודאה שהיא כוללת ההודאה בטובות הבורא יתברך והשבח עליהם יחדו...**

הרי שכאשר אנו מקווים ומצפים לחזרת השכינה כבר מתקיים בנו באיזה בחינה "זוכה ורואה בשמחתה" [כמאמרו המפורסם של הגר"ח מוואלז'ין שזה נאמר בלשון הווה, גם בתוך הגלות זוכה המתאבל לראות בעיני רוחו את ירושלים בבניינה. "שתרחמני עוד בגלותי – לגאלני"]. ומיד אנו נופלים על פנינו ומודים ומשבחים כמו שעשו ישראל כשראו שכינה יורדת כנגדם.

הפסוק המוזכר בגמרא שלנו) "ויכרעו אפים ארצה וישתחוו והודות לה' וכו'", ופעם ב' כאשר חזקיהו טיהר את בית ה' כשהמליכוהו "וככלות להעלות כרעו המלך וכל הנמצאים אתו וישתחוו".

בכל אלו הפסוקים באמת קודמת הכריעה להשתחויה, כדברי המהרש"א.

אבל מאידך גיסא, מצאנו בתהילים צה, ו (שאנו אומרים בקבלת שבת): "בואו **נשתחוה ונכרעה**, נברכה לפני ה' אלקינו" הרי שהכריעה אחר ההשתחויה. ואילו לדברי המהרש"א כל השתחויה כוללת כבר כריעה שהיא לפניו. וצ"ע.

לבאר שבאמת יש כאן שלוש מדריגות שכל אחת כוללת את קודמתה. הקידה: כיפוף הפנים בלא הגוף. הכריעה: כיפוף הפנים עם כריעת הרגליים. ההשתחויה: כיפוף הפנים עם כריעת הרגליים וכל גופו על הארץ. עיי"ש.

מסיים המהרש"א: **וכל זה מוכח מתוך הכתובים דמצינו בכל המקרא קידה קודם השתחואה וכן הכריעה קודם השתחויה שנאמר כורעים ומשתחווים להמן וגו' וכל זה מוכח מתוך המקראות בכתוב**.

והנה, הצירוף של כריעה והשתחויה לא נמצא הרבה פעמים במקרא. רק גבי המן "כורעים ומשתחווים" "לא יכרע ולא ישתחוה". וכן בדברי הימים ב' פעמים, פעם א' (הוא